

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА

Посібник-хрестоматія

7 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

Світова література. 7 клас. Посібник-хрестоматія./
С 24 Автор-упорядник Щавурський Б.Б. —
Тернопіль : Навчальна книга—Богдан, 2012.— 432 с.
ISBN 978-966-10-3126-4

Даний посібник-хрестоматію укладено відповідно до програми одинадцятирічної школи “Зарубіжна література. 5–11 класи”.

У посібнику подано кращі україномовні переклади всіх пропонованих Програмою творів авторів, основні відомості про їх життєвий і творчий шлях, а також необхідні відомості з теорії літератури.

Кращому осмисленню учнями прочитаних творів сприятиме система різнорівневих завдань та запитань і багатий ілюстративний матеріал.

Для учнів 7-их класів та вчителів світової літератури.

ББК 83.3(0)я 721

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-3126-4

© Навчальна книга – Богдан, 2012

Умовні позначення:

 — відтворюємо

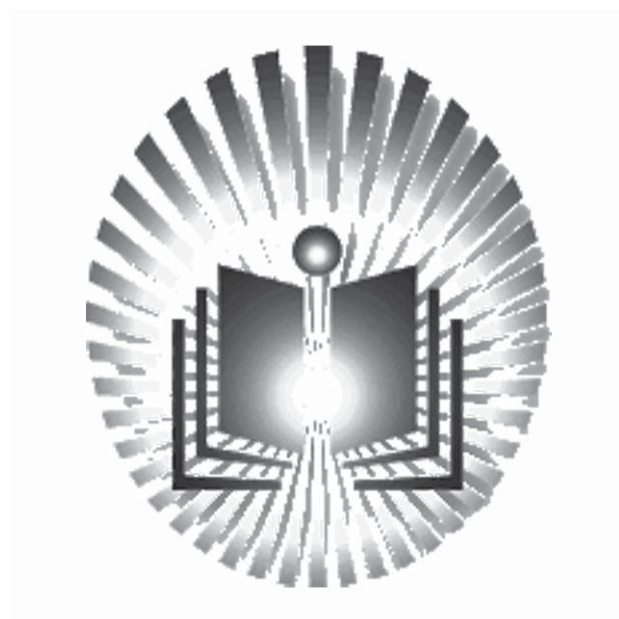
 — аналізуємо

 — творимо

ВСТУП

Роль художньої літератури
у формуванні
життєвих цінностей людини

РОЗУМНІ ТА ВІРНІ ДРУЗІ

Людина, яка любить і вміє читати, — щаслива людина. Вона оточена безліччю розумних, добрих і вірних друзів. Друзі ці — книги.

Книги зустрічають нас у ранньому дитинстві і супроводжують усе життя. Вони змушують нас безупинно удосконалюватися, щоб ми могли стати справжніми людьми.

Величезний світ — привабливий і різноманітний — вривається у нашу кімнату зі сторінок улюблених книг.

Ми перетинаємо екватор на фрегаті “Паллада” і разом із безстрашним адміралом Беллінгаузенем чуємо лиховісний гул прибою об крижаний материк Антарктиди.

Ми зустрічаємося з Пугачовим під час бурану і, схвильовані, бачимо сльози дикунів Нової Гвінеї, коли вони проводжають свого великого захисника і друга Миклухо-Маклая.

Ми чуємо ріг Роб Роя у туманних шотландських горах, скрегіт іржавих лат Дон Кіхота, тупіт Коника-Горбоконики.

Ми працюємо з командою Тимура і боремося на барикадах Парижа разом із Гаврошем.

Ми опускаємося на морське дно з капітаном Немо і разом із Водоп’яновим сідаємо на вічні льоди Північного полюса.

Ми чуємо радісне скавчання Каштанки і бачимо, як із поліна з’являється довгий ніс цікавого Буратіно.

Усього не перелічиш, не розповіси. Тому кожний із нас хвилюється, коли бачить стос нових книг. Що приховано у них? Які прекрасні думки і нові події? Які цікаві люди і захоплюючі пізнання?

Читайте, читайте і читайте! Читайте не кваплячись, щоб не втрачати жодної краплі дорогоцінного змісту

книг. Людина, яка “ковтає” книги, схожа на мандрівника, що знайомиться із країною з вікна вагона. Вчіться читати повільно, запам’ятовуючи, обдумуючи, уявляючи себе безпосереднім свідком і навіть учасником тих подій і тієї атмосфери, якими наповнена книга. Тільки тоді перед вами до кінця відкриється створений письменником великий і прекрасний світ.

Кажуть, що деякі юні читачі не люблять описів природи і часто пропускають їх у книгах. Але ж у кожній травинці, у кожній квітці і листочку, у кожній пташині, що співає, у хмарах, вітрах, у глибині прозорих рік — усюди сховані найцікавіші речі...

Читайте, але вмійте стримувати себе, якщо читання відриває вас від навчання, від праці... Спочатку — навчання, потім — читання. Це — закон. Адже людина, щоб прилучитися до чудового світу книг, повинна спочатку опанувати грамоту, навчитися читати. Кожна галузь знань, — математика, географія, фізика, історія, ботаніка — готує нас до кращого сприйняття книг.

Могутність, мудрість і краса літератури постають у всій своїй величі тільки перед людиною освіченою і знаючою.

Навчайтесь у героїв книг любити нашу землю — її поля і ліси, її міста, її небо, її ріки, її мову і мистецтво.

Багатьох із письменників уже немає на світі, але ми чуємо їхній голоси. Вони звертаються до нас... Прислухайтесь до цих приятельських голосів.

Читайте! Нехай не буде жодного дня, коли б ви не прочитали хоча б однієї сторінки з нової книги.

(За К. Паустовським)

зовсім не з'являється в тому оповіданні”. Я злякався: “Що? Оповідання без бога, та хіба ж таке можливе?” Потім я схаменувся: “А й справді, в цьому оповіданні, як я тепер собі міркую, нічого не сказано про Бога. Не збагну, як таке могло трапитися: аби хтось зажадав від мене оповідання без бога, то я, далєбі, пригадував би ціле життя і все марно...”

Мій приятель усміхнувся з такого запалу. “Ви не хвилюйтеся, — перепинив він мене лагідно. — Я думаю, ніколи не можна знати, чи є в оповіданні бог, поки воно не зовсім закінчене. Адже коли бракує всього двох слів, ба навіть коли ще залишається зробити паузу після останнього слова, — він може ще з'явитися”. Я кивнув, і каліка сказав іншим тоном: “Не знаєте ви ще чогось про тих руських співців?”

Я вагався: “А може, краще поговорімо про бога, Евальде?” Він похитав головою: “Мені так хочеться більше довідатися про цих незвичайних людей. Не знаю, чого воно так, та я все думаю: а що, коли хтось із них завітає до мене? — І він повернув голову в кімнату, до дверей. Проте його погляд зразу, і не без збентеження, повернувся до мене. — Але ж цього не може бути”, — поправився він квапливо. “Чому не

Літературно-критичний нарис українського письменника О. Ізарського “Рільке на Україні”, виданий у Філадельфії в 1952

Рільке й Україна

Німецького поета надзвичайно вабила Україна, її культура та природа. У 1900 році він побував у Києві, де мешкав понад два тижні. Київ вразив його найбільше своїми древніми пам'ятками, церквами і монастирями. У лаврських печерах Рільке був кілька разів. Він писав: “Сьогодні годинами мандрував підземними ходами... Безнастанно напливає з темноти натовп прочан з усіх місцевостей, від Сибіру до Кавказу, і всі цілюють згорнуті руки святих. Це найсвятіший монастир усієї імперії... Я пройшов усі ці підземелля раз на самоті, раз — із народом”.

Після Києва Рільке відвідав могилу Т. Шевченка в Каневі, а далі — Полтаву та навколишні села. “Згадую оце полтавські степи, надвечірні зорі, хатки, і охоплює душу сум, що мене там немає”, — писав Рільке.

Великий вплив справила на нього поезія Т. Шевченка: він придбав “Кобзаря” в російському перекладі, і ця книжка зберігалася в його бібліотеці протягом усього життя. Значний інтерес у поета викликала творчість М. Гоголя, особливо його українські повісті.

може бути, Евальде? Вам може трапитися чимало такого, що залишається неприступним людям здоровим, бо вони проминають багато що, а від дечого й тікають. Бог призначив вас, Евальде, бути спокійною точкою серед усієї суєти. Хіба ви не відчуваєте, як усі навколо вас метушаться? Інші женуться за днями і, коли надоганяють котрийсь із них, до того засапуються, що не в змозі навіть поговорити з ним. Ви ж, мій друже, просто сидите коло свого вікна й чекаєте; а тому, хто чекає, завжди щось трапляється. Вам випала особлива доля. Подумайте, навіть Іверська Богородиця¹ в Москві мусить вийти зі своєї каплички та йде в чорній кареті, запряженій четвіркою, до тих, що відбувають якусь урочисту церемонію, — на хрестини чи то на поховання. А до вас усі самі повинні приходити”.

“Еге ж, — мовив Евальд, чудно всміхнувшись, — я не можу навіть смерті вийти назустріч. Багато людей здибує її в дорозі. Вона побоюється вступати в їхні будинки й викликає їх звідти в чужі краї чи на війну, на стрімку вежу чи на хисткий міст, кудись у пустелю чи в божевільня. Найчастіше люди зустрічають її принаймні десь надворі і приносять її на своїх плечах додому, самі не помічаючи цього. Адже смерть ледача: хтозна, може, вона й заснула б, якби люди повсякчас не турбували її”. — Хворий якусь хвилю роздумував,

Запитання та завдання наприкінці навчального року

1. З якими відомими світовими письменниками ви познайомилися у сьомому класі? Життєвий і творчий шлях котрого з них вас найбільше зацікавив і чим саме?
2. Яка з прочитаних книг стала для вас “відкриттям”? Розкажіть про те, чим вона вас духовно збагатила.
3. Пригадайте, що називається баладою. Порівняйте особливості фольклорної та літературної балад.
4. Назвіть найвідоміших героїв вивчених вами героїчних пісень і балад і висловте власну думку про них.
5. Які народні уявлення відображені в героїчних піснях і фольклорних баладах? На прикладі одного із творів прослідкуйте, які людські чесноти та ідеали оспівані в ньому.
6. Назвіть основні ознаки творів на історичну тематику.
7. Вкажіть особливості розкриття історичної теми В. Скоттом (на прикладі вивченого твору).
8. Що дає підстави об’єднати в одну групу такі твори як повість “Тарас Бульба” М. Гоголя і оповідання “Пісня про Правду” Р. М. Рільке?
9. Про які нові літературні жанри ви дізналися на уроках світової літератури? Назвіть їх і коротко охарактеризуйте.
10. Яку літературу ми називаємо детективною, а яку — фантастичною? Хто з письменників звертався до таких різновидів художньої літератури? Наведіть приклади.
11. В чому полягає відмінність між гумором і сатирою?
12. Твори яких письменників ми відносимо до гумористичних чи сатиричних? Доведіть свою думку на конкретних творах.
13. Про кого з літературних героїв йдеться в наведених нижче уривках:
  - а) “Зупинив коня серед двору і в палату білокамінну ступив. Хрестом себе осінив, князеві Володимиру та всім його родичам уклонився на чотири боки”;
  - б) “Ставний і рослий, він був одягнений від голови до п’ят у все зелене і йшов швидким, бадьорим кроком. Серце його співало: юнак був сповнений великих надій і не мав жодного ворога в світі”;
  - в) “Уся ... постать була напрочуд доладна, і красу її ще підкреслював східний убір, який вона носила за звичаєм жінок свого плем’я.

Тюрбан жовтого шовку чудово пасував до смаглявого обличчя. Блискучі очі, горді дуги брів, гарної форми орлиний ніс, перлово-білі зубки і смоляно-чорні кучері...”;

- г) “...ясною твердістю блищало око його, сміливою дугою вигнулася оксамитна брова, загоріла щока сяяла всією яскравістю незайманого вогню, і, як шовк, лиснів молодий чорний вус”;
- г) “...працюючи з любові до мистецтва, а не заради грошей, [він] ніколи не брався за розслідування, якщо справа не обіцяла чогось надзвичайного, фантастичного”;
- д) “Цей хлопець із спокійним обличчям був чимось, схожий на нього самого: за дитячими рисами приховувалась, можливо, тверда і навіть невгамовна вдача. Але його бліде, широкувате обличчя зараз мало нещасний вигляд”;
- е) “Гармати били впевнено й розмірено, і я думав: любі гармати! Я знаю, що це підло, але я так думав. Господи, як миротворно, як заспокійливо гули ті гармати: глухо й суворо, мов тиха, майже піднесена органна музика. Якось шляхетно”
- є) “Хлопчик був одягнений просто, але добротно: і те, як лежала на ньому підбита благенькою, ношеною вже цигейкою довгопола курточка, і те, що маленькі чобітки були пошиті так, щоб узувати їх на вовняні шкарпетки, і дуже майстерне шво на роздертому колись рукаві курточки — все свідчило про жіноче піклування, про вмілі материнські руки”?
14. Назвіть відомих вам українських перекладачів. Які твори світової літератури вони переклали?
15. З якими творами світової літератури ви познайомилися на уроках позакласного читання? Назвіть їх.
16. Зверніть увагу на тлумачення слів у примітках. Чи запам’яталися вам нові слова? Чи допомогли вони поповнити ваш лексичний запас?
-

ЗМІСТ

<i>Розумні та вірні друзі (За К. Паустовським)</i>	5
Героїчні пісні й балади у світовій літературі	
<i>Давньоруські билини про Іллю Муромця</i>	9
Зцілення Іллі Муромця.....	10
Ілля Муромець і Соловей-Розбійник.....	14
<i>Фольклорні балади про Робіна Гуда</i>	21
Змагання лучників у Ноттінгемі.....	22
<i>Сербська балада</i>	38
Смерть матері Юговичів.....	38
<i>Про баладу</i>	41
Літературна балада	
Франсуа Війон.....	42
Балада прикмет.....	44
Йоганн Крістоф Фрідріх Шіллер.....	45
Рукавичка.....	47
Йоганн Вольфганг Гете.....	49
Вільшаний король.....	47
Олександр Пушкін.....	54
Пісня про віщого Олега.....	55
Роберт Льюїс Стівенсон.....	60
Вересовий трунок.....	62
Адам Міцкевич.....	67
Альпухара.....	69
<i>Літературна балада</i>	71
Героїчне минуле в літературі	
Вальтер Скотт.....	75
Айвенго.....	77
Україна та її історія в літературі	
Микола Гоголь.....	169
Тарас Бульба.....	171
<i>Про повість</i>	213
Райнер Марія Рільке.....	215
Пісня про правду.....	217

Пригоди та фантастика

Джонатан Свіфт.....	227
Мандри Гуллівера.....	229
<i>Про гумор і сатиру</i>	273
Артур Конан Дойл.....	275
Собака Баскервілів.....	277
<i>Детективна література</i>	335

Краса чистих людських взаємин

О. Генрі.....	339
Останній листок.....	341
Джеймс Олдрідж.....	348
Останній дюйм.....	350

Література проти війни

Олександр Твардовський.....	379
Я поліг біля Ржева.....	381
“Нема моєї жодної вини...”.....	383
Генріх Белль.....	384
Подорожній, коли ти прийдеш у Спа... ..	386
Михайло Шолохов.....	396
Доля людини.....	398
Джозеф Редьярд Кіплінг.....	425
Синові.....	426
<i>Запитання та завдання наприкінці навчального року</i>	428

Навчальне видання

Автор-упорядник
Щавурський Борис Богданович

Світова література
7 клас
Посібник-хрестоматія

Головний редактор *Б. С. Будний*
Редактори *Г. В. Осадко, Т. І. Риженко*
Художник *В. А. Басалига*
Верстка *І. О. Демків*

Підписано до друку 18.09.2012. Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 35,1
Умовн. фарб. відб. 35,1 Обл.-вид. арк. 12,24.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців ДК №370 від 21.03.2001р.
Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
E-mail: office@bohdan-books.com   www.bohdan-books.com

ISBN 9789661031264

9 789661 031264